

TEISINĖ APŽVALGA

LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKA 2022 M.

#5

2022 M. RUGSĖJIS

Lietuvos Raudonasis Kryžius yra nevyriausybinė organizacija, virš 25 metų teikianti socialinę, humanitarinę ir teisinę pagalbą pabėgėliams, prieglobsčio prašytojams, asmenims be pilietybės ir kitiems migrantams nepriklausomai nuo jų teisinio statuso.

Teisinės apžvalgos rengiamos Lietuvos Raudonojo Kryžiaus iniciatyvos, kuria siekiama stebėti Lietuvos teismų vystomą praktiką migracijos ir prieglobsčio bylose bei dalintis informacija apie kai kuriuos reikšmingus sprendimus, rėmuose. Apžvalgose perteikiamos aktualios ištraukos iš šių metų teismų jurisprudencijos bei pateikiami juridinės galios neturintys papildomi komentarai.

Apžvalgose pateikti komentarai yra skirti apžvelgiamų teismo išaiškinimų platesnio konteksto ir potencialaus poveikio praktikos vystymuisi paaiškinimui. Komentuodami teismo sprendimus, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus teisininkai remiasi savo dalykine kompetencija bei ilgamete patirtimi migracijos ir prieglobsčio teisės srityje, taip pat tarptautinių teismų praktika, teisine ir moksline literatūra. Esame dėkingi partneriams ir kolegoms už papildomas įžvalgas.

Lietuvos Raudonojo Kryžiaus teisinės apžvalgos yra skirtos tik informacijai, jos nesukuria ir nesuteikia teisių, jomis nenustatoma ir neprisiimama teisinių įsipareigojimų sprendžiant individualius atvejus. Cituojant ar platinant šią teisinę apžvalgą būtina nuoroda į informacijos šaltinį:

Lietuvos Raudonasis Kryžius. (2022 m. rugsėjis). *Teisinė apžvalga #5*

SPRENDIMAI ŠIOJE APŽVALGOJE:

I. 2022 m. birželio 29 d. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT) sprendimas administracinėje byloje eA-3025-552/2022

RAKTAŽODŽIAI: vaiko interesai, individualus situacijos vertinimas.

II. 2022 m. liepos 5 d. LVAT nutartis administracinėje byloje Nr. eA-3085-881/2022

RAKTAŽODŽIAI: vaiko interesai, individualus situacijos vertinimas.

III. 2022 m. liepos 5 d. LVAT nutartis administracinėje byloje Nr. eA-3093-575/2022

RAKTAŽODŽIAI: vaiko interesai, individualus situacijos vertinimas.

IV. 2022 m. liepos 28 d. LVAT sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-3321-789/2022

RAKTAŽODŽIAI: vaiko interesai, individualus situacijos vertinimas, nevalstybinio subjekto vykdomas persekiojimas, vidaus apsauga.

I. 2022 M. BIRŽELIO 29 D. LVAT SPRENDIMAS ADMINISTRACINĖJE BYLOJE EA-3025-552/2022

BYLOS ESMĖ: Pareiškėjai (šeima su 3 nepilnamečiais vaikais) kreipėsi į teismą su skundu dėl Migracijos departamento sprendimo, kuriuo jiems buvo atsisakyta suteikti prieglobstį. Teismo nagrinėjimo metu Migracijos departamentas laikėsi pozicijos, kad su pareiškėjų individualia situacija susijusios aplinkybės buvo ištirtos, o tyrimas dėl jų prieglobsčio prašymo buvo atliktas individualiai, objektyviai ir nešališkai.

Šioje byloje LVAT pasisakė dėl šių prieglobsčio teisėje svarbių aspektų:

- dėl vaikų individualios situacijos vertinimo nagrinėjant šeimos pateiktą prieglobsčio prašymą.

2022 m. birželio 29 d. sprendime LVAT atkreipė dėmesį į tai, kad prieglobsčio nagrinėjamu atveju prašo visa šeima, taigi prieglobsčio prašytojų – sutuoktinių nepilnamečiai vaikai patys taip pat yra prieglobsčio prašytojai, kurių išskirtinė padėtis privalo būti vertinama individualiai ir kurių priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų klausimas turi būti sprendžiamas vadovaujantis ne vien jų tėvų situacija. Sprendimo 43-45, 48 ir 53 punktuose LVAT konstatavo:

„43. <...> Kadangi **Migracijos departamentas Sprendime neatsižvelgė į tai, kad prieglobsčio prašo šeima, turinti nepilnamečių vaikų, nepateikė pareiškėjų vaikų individualaus situacijos vertinimo**, apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija su tokia Migracijos departamento išvada nesutinka.

44. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje laikomasi pozicijos, jog, **sprendžiant dėl prieglobsčio suteikimo vaikams, reikia atsižvelgti į visus reikšmingus faktus, susijusius su atitinkamo prieglobsčio prašytojo asmenine padėtimi ir aplinkybėmis, ypač įvairių priemonių**

kumuliacinį poveikį prieglobsčio prašytojui, kurio asmens statusas – vaikas. Asmens padėtis gali prilygti persekiojimui, jeigu jo įvairių priemonių sanaupa, kuri kartu su kitomis nepalankiomis asmeninėmis aplinkybėmis ir / arba atsižvelgiant į bendrą kontekstą, paveikia asmenį panašiai kaip ir pagrindinių teisių pažeidimai. Persekiojimas taip pat turi pasiekti tam tikrą sunkumo lygį. **Kai sprendžiamas vaiko prieglobsčio prašymas, vaiko amžius ir priklausomybė nuo juo besirūpinančių asmenų, ilgalaikė įtaka vaiko fizinei ir psichologinei raidai ir gerovei yra kriterijai, kuriuos būtina deramai įvertinti** (žr., pvz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. rugpjūčio 18 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. eA-3467-520/2021).

45. Šiuo aspektu Direktyvos 2011/95/ES konstatuojamoje dalyje nustatyta: „<...> (18) įgyvendindamos šią direktyvą valstybės narės pirmiausia turėtų atsižvelgti į geriausius vaiko interesus pagal 1989 m. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvenciją. Vertindamos geriausius vaiko interesus valstybės narės visų pirma turėtų tinkamai atsižvelgti į šeimos vienovės principą, nepilnamečio gerovę ir socialinę raidą, saugumo ir apsaugos aspektus ir į nepilnamečio nuomonę pagal jo amžių ir brandą; būtina išplėsti šeimos narių sąvoką, atsižvelgiant į tam tikras skirtingas priklausomumo aplinkybes ir ypatingą dėmesį skiriant geriausiems vaiko interesams; <...>“.

<...>

48. Taigi, nagrinėjamu atveju **Migracijos departamentas Sprendime nepasisakė dėl pareiškėjų - vaikų priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, nevertino, ar nesuteikęs tarptautinės apsaugos bus deramai užtikrinti geriausi vaikų interesai**, kaip to reikalauja Direktyvos 2011/95/ES tikslai, atsižvelgiant į kuriuos

turėtų būti aiškinamas ir įstatymas.

<...>

53. Migracijos departamento **Sprendimo, kiek jis susijęs su pareiškėjų išsiuntimu iš Lietuvos Respublikos, turinys nepatvirtina, kad nagrinėjamu atveju buvo atsižvelgta į pareiškėjų vaikų interesus, šeimos gyvenimą ir, ar buvo paisoma šiuo požiūriu negrąžinimo principo.** Iš Sprendimo turinio matyti, kad buvo akcentuotas vien pareiškėjų neteisėto atvykimo ir buvimo faktas Lietuvos Respublikoje, jų atvykimo aplinkybės, galimybė pasislėpti ar išvykti į kitas valstybes, kas neatitinka Direktyvos 2008/115 tikslų, jos 6 konstatuojamosios dalies, kur akcentuojama, kad sprendimai turėtų būti priimami dėl kiekvieno konkretaus atvejo atskirai ir vadovaujantis objektyviais kriterijais, t. y. nagrinėjant turėtų būti atsižvelgiama ne vien į neteisėto atvykimo ir buvimo faktą.“

Šiame sprendime teismas iš esmės priminė, jog sprendžiant dėl tarptautinės apsaugos poreikio, svarbus ne tik priemonių, kurių gali imtis persekiojimo vykdytojas, turinys, tačiau ir tokio pobūdžio priemonių potencialus poveikis prieglobsčio prašytojui. Šiuo požiūriu poveikis suaugusiam asmeniui gali kardinaliai skirtis nuo poveikio vaikui. Atitinkamai, nagrinėjant šeimos su vaikais prašymą suteikti prieglobstį, ypatinga vaikų padėtis reikalauja jų situaciją įvertinti individualiai, neapsiribojant išskirtinai vaikų tėvų situacijos kvalifikavimu.

Šiuo klausimu taip pat pažymėtina, kad teismas nesieja savo išvadų su tuo, ar vaikų tėvams nurodant motyvus, dėl kurių jie prašosi prieglobsčio, buvo akcentuojama individuali grėsmė vaikams. Tokiu būdu, nepriklausomai nuo to, ar vaikų tėvai nurodo konkrečiai su vaikais

susijusias aplinkybes, dėl kurių jiems nesaugu grįžti į kilmės šalį, sprendžiančioji institucija turį pozityvią pareigą tinkamai įvertinti geriausius vaikų interesus ir atlikti individualų vaikų padėties vertinimą. Sprendžiant dėl prieglobsčio prašytojo – vaiko priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, sprendžiančioji institucija yra saistoma Vaiko teisyų konvencijoje įtvirtinta bendra pareiga visais atvejais (savo iniciatyva) įvertinti vaiko interesus bei nebeturi prabangos tyrimo objektą susiaurinti iki „prieglobsčio prašytojo nurodytų“ aplinkybių. Jeigu priimant sprendimą dėl vaiko jo interesai nebuvo individualiai įvertinti arba į juos nebuvo atsižvelgta, toks sprendimas gali būti pripažintas neteisėtu iš esmės.

Atskirai paminėtina, kad teismas analogiškai įvertino ir sprendimą dėl pareiškėjų išsiuntimo į kilmės valstybę. Sprendimas nesuteikti asmeniui prieglobsčio ir sprendimas išsiųsti tokį asmenį į kilmės valstybę, kad ir priimti kartu bei įforminti viename dokumente, yra skirtingi sprendimai, kuriems taikomas skirtingas teisinis reguliavimas. Vaiko interesų įvertinimas yra būtinas tiek sprendžiant dėl tokio vaiko priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, tiek sprendžiant dėl jo išsiuntimo. Tam tikrose situacijose, tinkamai įvertinus geriausius vaiko interesus, bus priimtas visiškai pagrįstas sprendimas nesuteikti jam tarptautinės apsaugos. Tačiau tai neatleidžia nuo pareigos atskirai įvertinti vaiko interesus, kai sprendžiamas klausimas dėl jo išsiuntimo, kadangi vien tai, kad vaikas nepriskirtinas prie tarptautinės apsaugos gavėjų, savaime nereiškia, kad jo grąžinimas į kilmės valstybę yra suderinamas su jo geriausiaisiais interesais ir nepažeis negrąžinimo principo.

Apibendrinant šioje byloje teismo formuojamą praktiką, išskirtinos kelios taisyklės, kurių sprendžiančioji institucija privalo laikytis:

- Vaiko situacija turi būti vertinama individualiai, neapsiribojant išskirtinai vaikų tėvų situacijos kvalifikavimu;
- Individualiai vertinant vaiko situaciją, sprendžiančioji institucija turi atsakyti į šiuos klausimus:
 - ar atsisakymas suteikti vaikui prieglobstį yra suderinamas su jo geriausiaisiais interesais?
 - ar vaiko grąžinimas į kilmės valstybę yra suderinamas su jo geriausiaisiais interesais?

II. 2022 M. LIEPOS 5 D. LVAT NUTARTIS ADMINISTRACINĖJE BYLOJE NR. EA-3085-881/2022

BYLOS ESMĖ: Pareiškėjai (šeima su 2 nepilnamečiais vaikais) kreipėsi į teismą su skundu dėl Migracijos departamento sprendimo, kuriuo jiems buvo atsisakyta suteikti prieglobstį. Teismo nagrinėjimo metu Migracijos departamentas laikėsi pozicijos, kad nė vienas iš pareiškėjų nurodytų motyvų (įskaitant vaikų sveikatos būklę) savaime nesąlygoja tarptautinės apsaugos jiems suteikimo.

Šioje byloje LVAT pasisakė dėl šių prieglobsčio teisėje svarbių aspektų:

- dėl vaikų individualios situacijos vertinimo nagrinėjant šeimos pateiktą prieglobsčio prašymą.

2022 m. liepos 5 d. nutartyje LVAT laikėsi analogiškos pozicijos, kaip ir prieš tai aptartame 2022 m. birželio 29 d. sprendime, bei akcentavo poreikį individualiai vertinti vaikų interesus. Tačiau, skirtingai negu ankstesniame sprendime, šioje byloje LVAT, be kita ko, taip pat palietė tokio „vertinimo“ turinį bei nutarties 28 punkte konstatavo:

„<...> Iš Migracijos departamento sprendimo matyti, kad jame išsamiai analizuojama pareiškėjų nurodyta liga – (duomenys neskelbtini) , šios ligos gydymo būdai ir prieita išvada, jog jokių kliūčių, apsunkinančių gauti medicininę priežiūrą vaikams, gydant ligą (duomenys neskelbtini)(duomenys neskelbtini), kurios sudarytų pagrindą konstatuoti Konvencijoje numatytus prieglobsčio suteikimo pagrindus (rasė, religija, tautybė, priklausymas tam tikrai socialinei grupei arba politiniai įsitikinimai), nenustatyta. Visgi šiuo aspektu apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į Migracijos departamento sprendimo dalį, kurioje nurodyta, kad „EPPB išskiria kelis padidintos rizikos asmenų profilius, į kuriuos reiktų atsižvelgti,

priimant sprendimą dėl prieglobsčio suteikimo: <...> moterys; vaikai <...>. Įvertinus surinktą informaciją konstatuotina, kad prieglobsčio prašytojai nepriklauso nei vienai iš grupių, kurios, anot EPPB, gali susidurti su padidinta persekiojimo grėsme, jie taip pat nėra pažeidžiami asmenys.“ **Nagrinėjamoje byloje prieglobsčio prašytojos yra ir dvi nepilnametės mergaitės, sergančios sunkia liga, tad Migracijos departamentas sprendime nepagrįstai neatsižvelgė į tai, kad pareiškėjos (vaikai) priklauso vienai iš grupių, kurios gali susidurti su padidinta persekiojimo grėsme. Teisėjų kolegijos vertinimu, vien tai, kad (duomenys neskelbtini) yra gydoma ir (duomenys neskelbtini) (panašūs gydymo būdai kaip ir Europoje), nereiškia, jog atsakovas neturėjo įvertinti, ar nesuteikus tarptautinės apsaugos bus deramai užtikrinti geriausi vaikų interesai, atsižvelgiant būtent į jų statusą – vaikai. **Migracijos departamentas, skundžiamame sprendime išanalizavo bendrą situaciją apie padėtį, gydant (duomenys neskelbtini) (duomenys neskelbtini) , tačiau neanalizavo vaikų situacijos individualiai. Kaip jau minėta, reikia individualiai atsižvelgti į visus reikšmingus faktus, susijusius su atitinkamo prieglobsčio prašytojo asmenine padėtimi ir aplinkybėmis, ypač įvairių priemonių kumuliacinį poveikį prieglobsčio prašytojui, kurio asmens statusas – vaikas.**“**

Taigi, teismas konkretaus pavyzdžio pagalba iliustruoja, kaip Migracijos departamentas, nagrinėdamas šeimos prieglobsčio prašymą, vertina išskirtinai tėvų situaciją bei ignoruoja faktą, jog vaikai taip pat yra „prieglobsčio prašytojai“. Nagrinėjamu atveju pats Migracijos departamentas įvardina „vaikus“, kaip padidintos rizikos asmenų kategoriją, tačiau ten pat konstatuoja, kad „prieglobsčio prašytojai“

nepriskirtini ne tik šiai kategorijai, bet taip pat ir „pažeidžiamų asmenų“ kategorijai (nors „nepilnamečiai“ yra viena iš pažeidžiamų asmenų kategorijų, minimų įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 2 straipsnio 18/2 dalyje). Beveik neabejotina, jog kalbėdamas apie „prieglobsčio prašytojus“, šiuo konkrečiu atveju Migracijos departamentas turi omeny vien suaugusius šeimos narius, tuo tarpu vaikų individuali situacija lieka neįvertinta.

Komentuodamas Migracijos departamento pateiktą vertinimą, teismas pažymi, kad buvo surinkta išsami kilmės valstybės informacija, tačiau atkreipia dėmesį į tai, jog „individualus vertinimas“ tokia bendro pobūdžio informacija neapsiriboja. Kilmės valstybės informacija šiuo atveju yra tik bendras fonas, kontekstas, atramos taškas individualiam konkrečiau žmogaus

situacijos vertinimui. Lygiai kaip vien individualios aplinkybės be konteksto savaime nepagrindžia išvadų dėl asmens priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, kontekstinė informacija be individualios situacijos taip pat savaime nepagrindžia tokių išvadų. Tokiu būdu, atliekant „individualų vertinimą“, neužtenka surinkti aktualią kilmės valstybės informaciją bei ją apibendrinti. „Individualus vertinimas“ reikalauja tiek „individualaus“ (t. y. tiesiogiai su konkrečiu asmeniu susijusio) požiūrio, tiek faktinio „vertinimo“ (t. y. racionaliai pagrįstų išvadų, grindžiamų asmeninių aplinkybių ir kontekstinės informacijos visuma, darymo). Vien tai, kad atitinkamas asmuo yra vaikas, savaime yra vienas iš tokių vertintinų aspektų, kadangi įvairių aplinkybių kumuliacinis poveikis vaikui gali reikšmingai skirtis nuo tų pačių aplinkybių poveikio suaugusiajam.

III. 2022 M. LIEPOS 5 D. LVAT NUTARTIS ADMINISTRACINĖJE BYLOJE NR. EA-3093-575/2022

BYLOS ESMĖ: Pareiškėjai (motina su nepilnamečiu vaiku) kreipėsi į teismą su skundu dėl Migracijos departamento sprendimo, kuriuo jiems buvo atsisakyta suteikti prieglobstį. Teismo nagrinėjimo metu Migracijos departamentas laikėsi pozicijos, kad pareiškėjų nurodyti motyvai nesąlygoja tarptautinės apsaugos jiems suteikimo.

Šioje byloje LVAT pasisakė dėl šių prieglobsčio teisėje svarbių aspektų:

- dėl vaikų individualios situacijos vertinimo nagrinėjant šeimos pateiktą prieglobsčio prašymą.

2022 m. liepos 5 d. nutartyje LVAT iš esmės dar kartą patvirtino prieš tai aptartą formuojamą praktiką bei 36-37 punktuose konstatavo:

„36. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, įvertinusi Migracijos departamento Sprendimo turinį, sutinka su pirmosios instancijos teismo motyvais, kad pareiškėjų prašymas nebuvo išnagrinėtas išsamiai, t. y. skundžiamame atsakovo **sprendime neįvertintos aplinkybės, susijusios su pareiškėjos nepilnamečio vaiko interesų apsauga ir interesais, negrąžinimo principu.** Atsakovas, nesuteikdamas pareiškėjams prieglobsčio Lietuvos Respublikoje, abstrakčiai nurodė, kad nenustatytos individualios aplinkybės, didinančios riziką pareiškėjams patirti persekiojimą dėl savo individualių savybių, tačiau Sprendime visiškai nepasisakyta dėl nepilnamečio vaiko pagrindų suteikti jam prieglobstį kontekste – nepilnametis vaikas Sprendime paminėtas tik dėl nedraudimo jam atvykti į Lietuvos Respubliką. Atsakovas iš esmės atsižvelgė tik į pareiškėjų neteisėto buvimo faktą Lietuvos Respublikoje, tuo pažeisdamas Direktyvos 2008/115/EB preambulės 6 punkto nuostatas, pagal

kurias sprendimai pagal prieglobsčio prašytojų prašymus dėl tarptautinės apsaugos suteikimo turėtų būti priimami dėl kiekvieno konkretaus atvejo atskirai ir vadovaujantis objektyviais kriterijais.

37. Migracijos departamentas neįvertino, kad prieglobsčio prašytoja yra ne tik pareiškėja (duomenys neskelbtini), bet ir jos nepilnametis sūnus (duomenys neskelbtini). **Spresdamas klausimą dėl pareiškėjos nepilnamečio sūnaus priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, nepasisakė ir nevertino, ar nesuteikus tarptautinės apsaugos bus tinkamai užtikrinti jo interesai. Migracijos departamentas išanalizavo bendrą situaciją apie padėtį (duomenys neskelbtini), įvertino pareiškėjos pasakojimą, tačiau iš Sprendimo turinio matyti, kad vertinimas buvo atliktas iš esmės jos pačios, kaip prieglobsčio prašytojos, prašymo suteikti prieglobstį pagrįstumo prasme, o vaiko situacija individualiai neanalizuota.** Kaip jau paminėta, būtina individualiai atsižvelgti į visus reikšmingus faktus, susijusius su atitinkamo prieglobsčio prašytojo asmenine padėtimi ir aplinkybėmis, ypač įvairių priemonių kumuliacinį poveikį prieglobsčio prašytojui, kurio asmens statusas – vaikas. Kai sprendžiamas vaiko prieglobsčio prašymas, vaiko amžius ir priklausomybė nuo juo besirūpinančių asmenų, ilgalaikė įtaka vaiko fizinei ir psichologinei raidai ir gerovei yra kriterijai, kuriuos būtina deramai įvertinti. Dėl nurodytų priežasčių, teisėjų kolegija pritardama pirmosios instancijos teismo sprendime padarytoms išvadoms, konstatuoja, kad Migracijos departamento Sprendimas savo turiniu prieštarauja aukštesnės galios teisės aktams (ABTĮ 91 str. 1 d. 1 p.), todėl negali būti laikomas teisėtu ir pagrįstu.“

Kaip minėta, šioje nutartyje teismas iš esmės dar kartą patvirtina savo formuojamą praktiką, susijusią su prieglobsčio prašytojų – vaikų individualios situacijos vertinimu. Pagrindžiamas savo išvadas, nutarties 35 punkte LVAT taip pat referuoja į ankstesnius savo sprendimus, kurie nebuvo aptarti šioje apžvalgoje, tačiau iliustruoja

teismo formuojamos praktikos šiuo klausimu nuoseklumą:

- 2022 m. balandžio 6 d. LVAT sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-1790-602/2022
- 2022 m. balandžio 6 d. LVAT sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-1913-556/2022
- 2022 m. balandžio 13 d. LVAT sprendimas administracinėje byloje Nr. eA-1978-502/2022

IV. 2022 M. LIEPOS 28 D. LVAT SPRENDIMAS ADMINISTRACINĖJE BYLOJE NR. EA-3321-789/2022

BYLOS ESMĖ: Pareiškėjai (motina su nepilnamete dukra) kreipėsi į teismą su skundu dėl Migracijos departamento sprendimo, kuriuo joms buvo atsisakyta suteikti prieglobstį. Teismo nagrinėjimo metu Migracijos departamentas iš esmės neginčijo, kad pareiškėjai (motinai) gresia smurtas artimoje aplinkoje, tačiau laikėsi pozicijos, kad ji gali pasinaudoti savo kilmės valstybės (Irako) teikiama apsauga.

Šioje byloje LVAT pasisakė dėl šių prieglobsčio teisėje svarbių aspektų:

- dėl vaikų individualios situacijos vertinimo nagrinėjant šeimos pateiktą prieglobsčio prašymą;
- dėl nevalstybinio subjekto, kaip persekiojimo vykdytojo;
- dėl vidaus apsaugos prieinamumo.

2022 m. liepos 28 d. sprendime LVAT eilinį kartą patvirtino savo nuosekliai formuojamą praktiką bei 58-68 punktuose pakartojo šioje apžvalgoje jau aptartas išvadas dėl poreikio individualiai vertinti prieglobsčio prašytojo – vaiko interesus [1]. Tačiau šis sprendimas įdomus ir svarbus tuo, kad, grįždamas prie savo ankstesnės praktikos (žr., pvz., 2022 m. balandžio 6 d. LVAT sprendimo administracinėje byloje Nr. eA-1790-602/2022 35 punktą), LVAT nuginčija Migracijos departamento poziciją, kuria remiantis tariamas persekiotojas yra nevalstybinis subjektas, o tai „savaimė“ nesąlygoja apsaugos poreikio. Šiam aspektui buvo skirta Lietuvos Raudonojo Kryžiaus teisinė apžvalga #4, kurioje buvo aptarta 2022 m. birželio 15 d. LVAT nutartis administracinėje byloje eA-2865-629/2022 bei paraginta nebeplėtoti aptariamą praktiką. 2022 m. liepos 28 d. LVAT, spręsdamas teisiniu požiūriu iš esmės analogišką situaciją, priėmė diametraliai priešingą sprendimą

bei 55-57 punktuose konstatavo:

*„55. Teisėjų kolegija, įvertinusi ginčijamo Sprendimo turinį, Migracijos departamento atliktą tyrimą, nustatė, kad Migracijos departamentas, spręsdamas prieglobsčio suteikimo pareiškėjoms klausimą, tyrimą atliko paviršutiniškai, netinkamai įgyvendindamas pareigą bendradarbiauti su prieglobsčio prašytojomis. **Atsakovas ginčijamą Sprendimą iš esmės grindė argumentais, kad pareiškėjos persekiotojas nėra valstybinis subjektas, o pirminę pareigą apsaugoti savo piliečius turi kilmės valstybė, tarptautinė bendruomenė šią pareigą perima tik tuo atveju, kai kilmės valstybės jos nevykdo. Atsakovas taip pat pažymėjo, kad nors Irakas vis dar susiduria su sunkumais įgyvendinant priemones, nukreiptas prieš kovą su buitiniu smurtu, vis dėlto Irake moterys gali kreiptis į teisėsaugos institucijas arba gauti pagalbą nevyriausybinėse organizacijose, kreiptis į prieglaudą.***

*56. Teisėjų kolegija, pasisakydama dėl šių atsakovo argumentų, pažymi, kad, **remiantis Direktyvos 2011/95/ES 6 straipsniu, persekiojimo vykdytojais gali būti taip pat ir nevalstybiniai subjektai, taigi šis faktas savaime nepaneigia visiškai pagrįstos baimės buvimo sąlygos, kaip ši sąlyga suprantama pagal Įstatymą. Teisėjų kolegijos vertinimu, šiuo atveju atsakovas formaliai konstatavo, kad pareiškėjos persekiotojas nėra valstybinis subjektas (sutuoktinis), tačiau neįvertino to, jog **pareiškėjos prašymas yra grindžiamas ir tuo aspektu, kad ji dėl vyraujančių papročių ir šeimų (klanų) nepritarimo negali išsiskirti su sutuoktiniu, taip pat negali kreiptis pagalbos į institucijas, nes tokios pagalbos ieškojimas šeimai užtrauktų gėdą, t. y. galėtų būti vertinamas kaip garbės nusikaltimas.** Atsakovo surinkti duomenys patvirtina, kad smurtas artimoje aplinkoje Irako visuomenėje yra toleruojamas.***

Aukos ne visada ieško paramos, nes bijo, kad šeima viešai nepatirtų gėdos. UNOHCHR 2020 m. gegužės mėn. pranešė, kad dažnai jaučiamas spaudimas išspręsti šeimos ginčus, įskaitant smurtą artimoje aplinkoje, be jokio trečiosios šalies įsikišimo dėl gėdos ir stigmos, susijusios su tokiu smurtu. 2021 m. vasario mėn. straipsnyje „Al Jazeera“ pranešė, kad smurto artimoje aplinkoje aukos atsiduria įstrigusios smurtaujančiuose namų ūkiuose dėl konservatyvių socialinių normų, dėl kurių moterims gėda palikti namus ar ieškoti teisybės. Pasak USDOS, smurto artimoje aplinkoje aukos bijo ateiti į šeimos apsaugos padalinius, nes įtaria, kad policija apie jų parodymus informuos jų šeimas. USDOS teigimu, yra dvi privačios ir keturios darbo ir socialinių reikalų ministerijos valdomos prieglaudos, kurios suteikė tam tikrą apsaugą ir pagalbą nukentėjusioms moterims. Vietos buvo ribotos, o psichologinės ir terapinės paslaugos buvo prastos. NVO atliko pagrindinį vaidmenį teikiant paslaugas, įskaitant teisinę pagalbą, smurto artimoje aplinkoje aukoms. Tačiau užuot naudojęsi teisinėmis priemonėmis, valdžios institucijos dažnai tarpininkauja tarp moterų ir jų šeimų, kad moterys galėtų grįžti į savo namus, moterys turėjo mažai galimybių apsigyventi prieglaudose. Prieglaudos suteikia laikiną apsaugą savo gyventojams. Fiksuojami atvejai, kai moterys buvo nužudytos, joms išėjus iš prieglaudų. 2021 m. sausio mėn. internetinio žurnalo „Inside Arabia“ straipsnyje buvo pranešta, kad dauguma moterų Irako Kurdistano regione bijo imtis teisinių veiksmų prieš savo vyrus ar šeimos narius, nes mano, kad teisybės ieškojimas gali tik paskatinti užpuolikų pyktį ir galiausiai lemti jų mirtį.

57. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad nagrinėjamu atveju svarbu įvertinti ne tik kilmės valstybėje teikiamą pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusioms / patiriančioms moterims, bet ir įvertinti pasekmes, kurios gali kilti moteriai, kuri kreipėsi pagalbos dėl patiriamo smurto. Šios aplinkybės turėjo būti įvertintos

surinktos informacijos apie kilmės valstybę kontekste, nes, kaip jau buvo minėta, kilmės šalies informacija pagrindžia, jog Irake smurto artimoje aplinkoje aukos bijo ateiti į šeimos apsaugos padalinius ar imtis teisinių veiksmų prieš savo vyrus ar šeimos narius, nes prieš jas gali būti vykdomi garbės nusikaltimai.“

Nors teismas nepasisakė dėl tam tikrų aktualių prieglobsčio teisės aspektų (pvz., ar Migracijos departamento minimos nevyriausybinės organizacijos ir prieglaudos (ir netgi privatūs asmenys) apskritai laikytinos subjektais, galinčiais suteikti veiksminga ir ilgalaikio pobūdžio apsaugą nuo persekiojimo, kaip tai apibrėžta teismo sprendime minimos direktyvos 2011/95/ES 7 straipsnyje, bei ar atitinkamoje visuomenėje paplitęs smurtas prieš moteris gali prilygti persekiojimui dėl priklausymo tam tikrai socialinei grupei), tačiau palietė kitus svarbius aspektus, o būtent – nevalstybinių subjektų kvalifikavimą, kaip persekiojimo vykdytojo, bei prievolę įvertinti ne tik vidaus apsaugos priemonių egzistavimo faktą, bet ir šių priemonių prieinamumą konkrečiam prieglobsčio prašytojui. Pirmu klausimu teismas pažodžiui atkartoja savo ankstesnę praktiką, suformuotą administracinėje byloje Nr. eA-1790-602/2022, konstatuodamas, kad, „remiantis Direktyvos 2011/95/ES 6 straipsniu, persekiojimo vykdytojais gali būti taip pat ir nevalstybiniai subjektai, taigi šis faktas savaime nepaneigia visiškai pagrįstos baimės buvimo sąlygos, kaip ši sąlyga suprantama pagal Įstatymą“, tačiau daugiau prie klausimo dėl nevalstybinių subjektų kvalifikavimo, kaip persekiojimo vykdytojų arba vidaus apsaugos teikėjų, savo išvadose nebegrįžta. Daugiausia dėmesio teismas skiria kitam klausimui, kuris yra kokybiškai naujas ir dėl to reikšmingas. Teismas pažymi, kad pati pareiškėja (motina) paaiškino priežastis, dėl kurių negali veiksmingai pasinaudoti kilmės valstybės teikiama apsauga

nuo persekiojimo – kreipimasis pagalbos į institucijas šeimai užtrauktų gėdą ir galėtų būti vertinamas kaip garbės nusikaltimas. Nagrinėjamu atveju surinkta kilmės valstybės informacija yra suderinama su šiuo pareiškėjos paaiškinimu bei pagrindžia jos baimes. Atsižvelgus į tai, teismas konstatavo, kad tokioje situacijoje, kaip nagrinėjamoje byloje, vertinant vidaus apsaugos prieinamumą, būtina „įvertinti pasekmes, kurios gali kilti moteriai, kuri kreipėsi pagalbos dėl patiriamo smurto“.

Pateiktas išaiškinimas yra aktualus visų pirma pareiškėjų kilmės valstybės (Irako) kontekste bei taikytinas smurto (prieš moteris) artimoje aplinkoje situacijose, tačiau potencialiai turi platesnį pritaikomumą, sprendžiant klausimą dėl vidaus apsaugos prieinamumo bet kurioje byloje. Tikimės, kad ateityje LVAT ne tik laikysis šioje byloje suformuotos praktikos, bet ir plės ją, pasisakydamas dėl kitų minėtų svarbių aspektų bei pritaikydamas ją kitų valstybių ir kitų faktinių situacijų kontekste.

IŠNAŠOS

[1] Analogiškos pozicijos LVAT laikosi ir vėlesniuose sprendimuose, pvz., 2022 m. rugpjūčio 10 d. sprendime administracinėje byloje Nr. eA-3530-463/2022, 2022 m. rugpjūčio 31 d. sprendime administracinėje byloje Nr. eA-3610-1047/2022.

**Lietuvos
Raudonasis
Kryžius**

**Konstitucijos pr. 7A, PC Europa, III a.
Vilnius, LT-09307
+370 659 71 598
info@redcross.lt**